

POSTANOWIENIE

Dnia 28 stycznia 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Gerard Bieniek

SSN Barbara Myszka (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku R.

przy uczestnictwie M.O., B.C. i M.O.

o stwierdzenie nabycia spadku,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 28 stycznia 2009 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika postępowania M.O.

od postanowienia Sądu Okręgowego w G.

z dnia 5 grudnia 2005 r., sygn. akt [...],

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w G., po rozpoznaniu sprawy z wniosku R. o stwierdzenie nabycia spadku, postanowieniem z dnia 23 grudnia 2004 r. stwierdził, że spadek po K.O., zmarłej dnia 11 marca 1976 r. w G. i tam ostatnio stale zamieszkałej, na podstawie ustawy nabyli: mąż M.O. oraz córki B.C. i M.O. po 1/3 części – wszyscy z dobrodziejstwem inwentarza. Podstawę orzeczenia stanowiły następujące ustalenia faktyczne.

K.O. zmarła dnia 11 marca 1976 r. w G., gdzie ostatnio stale zamieszkiwała, pozostawiając jako spadkobierców ustawowych męża M.O. oraz córki B.C. i M. O. Spadkodawczyni nie pozostawiła testamentu, żaden z jej spadkobierców nie składał oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, a w skład spadku nie wchodzi gospodarstwo rolne.

Okoliczności te – stwierdził Sąd Rejonowy – pozostawały poza sporem, spór dotyczył jedynie kwestii uprawnienia spółki R. do wystąpienia z wnioskiem o stwierdzenie nabycia spadku. Wnioskodawczyni wywodziła swoją legitymację z faktu nałożenia na nią przez Sąd Rejonowy w G. obowiązku przedłożenia postanowienia stwierdzającego nabycie spadku po K.O. w toczącej się przed tym Sądem sprawie przeciwko M.O. o wydanie nieruchomości należącej do spadku. Uczestnik natomiast podnosił, że śmierć żony była dla niego zbyt bolesnym przeżyciem i dlatego nie inicjował postępowania o stwierdzenie nabycia spadku; ma ono być przeprowadzone dopiero po jego śmierci. Sąd Rejonowy uznał, że wnioskodawczyni ma interes prawny w żądaniu stwierdzenia nabycia spadku i uwzględnił wniosek, postanawiając zgodnie z art. 931 § 1 k.c. Ze względu na to, że uczestniczki były w chwili otwarcia spadku małoletnie, stwierdził, że nabycie spadku nastąpiło z dobrodziejstwem inwentarza (art. 1015 § 2 i 1016 k.c.).

Apelację uczestnika postępowania Sąd Okręgowy w G. oddalił postanowieniem z dnia 5 grudnia 2005 r., po uprzednim uzupełnieniu postępowania dowodowego i ustaleniu, że w sprawie z powództwa R. przeciwko M.O. o wydanie nieruchomości, sygn. [...], Sąd Rejonowy w dniu 29 lipca 2003 r. zobowiązał powódkę do przedłożenia w terminie 14 dni postanowienia o stwierdzeniu nabycia

spadku po K.O. pod rygorem zawieszenia postępowania, po czym w dniu 26 sierpnia 2003 r. zawiesił postępowanie z powodu nie złożenia żądanego postanowienia.

Sąd Okręgowy podkreślił, że, zainteresowanymi w rozumieniu art. 1025 § 1 k.c. są nie tylko spadkobiercy lub ich następcy prawni, lecz także wszystkie inne osoby mające interes prawny w prawidłowym wykazaniu następstwa po spadkodawcy, z czym wiążą się doniosłe skutki prawne, w szczególności przewidziane w art. 1027 i 1028 k.c. Okoliczność, że wnioskodawczyni została zobowiązana przez sąd do przedłożenia postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, pozwala przyjąć, że ma ona interes prawny w przeprowadzeniu odnośnego postępowania, od wskazania następców prawnych bowiem sąd uzależnił kontynuowanie postępowania w sprawie o wydanie nieruchomości. Podnoszone przez uczestnika okoliczności dotyczące zasadności powództwa w tej sprawie pozostają natomiast bez znaczenia, gdyż wykraczają poza zakres kognicji sądu w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku.

W skardze kasacyjnej uczestnik postępowania – powołując się na obie podstawy określone w art. 398³ § 1 k.p.c. – wnosił o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego oraz poprzedzającego je postanowienia Sądu Rejonowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania ewentualnie o uchylenie tylko postanowienia Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej wskazał na naruszenie art. 1025 § 1 k.c. przez przyjęcie, że wnioskodawczyni ma interes prawny w inicjowaniu postępowania spadkowego ze względu na fakt zobowiązania jej do przedłożenia postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku przez sąd prowadzący inne postępowania sądowe, w którym występuje jako strona powodowa. W ramach drugiej podstawy podniósł natomiast zarzut obrazy przepisów: art. 232 zdanie drugie k.p.c. przez zaniechanie przeprowadzenia dowodów z zeznań świadków [...] na okoliczność zasiedzenia nieruchomości objętej postępowaniem w sprawie [...] oraz z oceny technicznej muru oporowego, znajdującej się w aktach sprawy [...], i art. 386 § 1 k.p.c. przez oddalenie apelacji mimo, że jako zasadna powinna być uwzględniona.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarżący nie ma racji podnosząc, że Sąd Okręgowy naruszył art. 386 § 1 k.p.c., zgodnie z którym w razie uwzględniania apelacji sąd drugiej instancji zmienia zaskarżony wyrok i orzeka co do istoty sprawy. Przytoczony przepis jest adresowany do sądu drugiej instancji i przesądza o tym, w jaki sposób ma on rozstrzygnąć sprawę, jeżeli stwierdzi, że apelacja jest zasadna. Sąd drugiej instancji nie narusza zatem art. 386 § 1 k.p.c., jeżeli oddali apelację na podstawie oceny, że jest ona bezzasadna (zob. art. 385 k.p.c., a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 1997 r., I PKN 403/97, OSNAPiUS 1998, nr 20, poz. 602 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2000 r., I PKN 711/99, OSNAPiUS 2002, nr 1, poz. 13).

Nie może również odnieść zamierzonego skutku zarzut obrazy art. 232 zdanie drugie k.p.c. przez zaniechanie przeprowadzenia z urzędu dowodów, które pozwoliłyby na ocenę zasadności roszczenia o wydanie nieruchomości, dochodzonego przez wnioskodawczynię w sprawie [...]. Pozostawiając na uboczu kwestię wyjątkowego charakteru uprawnienia sądu przewidzianego w tym przepisie, trzeba podkreślić, że zgodnie z art. 227 k.p.c., przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie. Tymczasem, dowody wskazane w skardze kasacyjnej nie miały znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, wbrew bowiem odmiennej ocenie skarżącego, niedopuszczalne byłoby dokonywanie w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku oceny zasadności roszczenia, którego wnioskodawczyni dochodzi w sprawie [...]. Rozpoznając sprawę o stwierdzenie nabycia spadku sąd bada – rzecz jasna – czy wnioskodawca jest legitymowany do wystąpienia z wnioskiem, wykraczałoby jednak poza zakres kognicji tego sądu rozstrzyganie o zasadności roszczenia dochodzonego w innej sprawie.

Przystępując do oceny trafności zarzutu naruszenia art. 1025 § 1 k.c., wypada przypomnieć, że w świetle tego przepisu, zarówno w jego pierwotnym brzmieniu, mającym zastosowanie w sprawie ze względu na regulację zawartą w art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 181, poz. 1287), jak

i w brzmieniu nadanym mu powołaną ustawą, wniosek o stwierdzenie nabycia spadku może złożyć każdy, kto ma w tym interes. Może to być więc każda osoba, która jest zainteresowana w wywołaniu skutków prawnych związanych z prawomocnym stwierdzeniem nabycia spadku, w szczególności skutków określonych w art. 1025 § 2 i 1027 k.c. Interes prawny pełni w tym wypadku funkcję legitymacji, a ściśle uprawnienia do wszczęcia postępowania o stwierdzenie nabycia spadku. Chodzi przy tym o obiektywny interes prawny, czyli obiektywną potrzebę wszczęcia postępowania. O tym, czy rzeczywiście wnioskodawca ma interes w zgłoszeniu żądania stwierdzenia nabycia spadku, decydują okoliczności faktyczne konkretnej sprawy. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przykładowo wskazano, że zainteresowanymi w rozumieniu art. 1025 § 1 k.c. są m.in. spadkobiercy, ich następcy prawni, wierzyciele spadku i wierzyciele spadkobierców, zapisobiercy, nabywcy spadku lub udziału w spadku, współwłaściciele przedmiotów wchodzących w skład spadku, kuratorzy spadku oraz wykonawcy testamentu (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 lutego 1958 r., 3 CO 29/57, OSN 1958, poz. 120, z dnia 10 maja 1966 r., II CR 205/66, OSNCP 1966, nr 12, poz. 224, z dnia 4 września 1969 r., I CR 422/69, OSNCP 1970, nr 6, poz. 113, z dnia 12 stycznia 1983 r., III CRN 218/82, OSNCP 1983, nr 8, poz. 124, z dnia 1 czerwca 2000 r., IV CKN 470/00, nie publ., z dnia 24 października 2001 r., III CKN 366/00, Prok. i Pr. 2002, nr 6, s. 41 i z dnia 6 lutego 2008 r., II CSK 433/07, nie publ.).

W uchwale z dnia 19 lutego 1981 r., III CZP 2/81 (OSNCP 1981, nr 8, poz. 144), Sąd Najwyższy przyjął, że osoba bliska najemcy dochodząca ustalenia, że wstąpiła w stosunek najmu po tym najemcy na podstawie art. 691 k.c., jest uprawniona do wystąpienia o stwierdzenie nabycia spadku po wynajmującym. Natomiast w postanowieniu z dnia 12 stycznia 1983 r., III CRN 218/82 (OSNCP 1983, nr 8, poz. 124), uznał, że interes prawny w uzyskaniu stwierdzenia nabycia spadku ma osoba, która z tytułu pozostawania w konkubinacie ze spadkodawcą chciałaby rozliczyć się z wszystkimi rzeczywistymi spadkobiercami z tytułu wspólnych w okresie konkubinatu przedsięwzięć majątkowych.

Wskazane przykłady dowodzą, że nie można kazuistycznie wyliczyć osób uprawnionych do zgłoszenia żądania stwierdzenia nabycia spadku, o istnieniu

interesu w uzyskaniu takiego stwierdzenia decydują bowiem okoliczności faktyczne konkretnej sprawy. Rozważając ten problem Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 1 czerwca 2000 r., IV CKN 470/00 (nie publ.), podkreślił, że ustalenie prawidłowego porządku dziedziczenia ma dwa aspekty: publicznoprawny i rodzinno-osobisty, w związku z czym nie można w wyniku nazbyt liberalnej wykładni dopuścić do ingerowania osób trzecich w układy rodzinno-osobiste i majątkowe, bez należytego usprawiedliwienia w kategoriach obiektywnego interesu. Wystarczającym bowiem zabezpieczeniem realizacji publicznoprawnego celu ustalenia prawidłowego porządku dziedziczenia jest możliwość wszczęcia postępowania przez prokuratora, jako rzecznika interesu publicznego.

Uwzględniając przedstawiony kierunek wykładni, trzeba rozważyć, czy strona procesu o wydanie nieruchomości, nienależąca do kategorii osób bezpośrednio zainteresowanych w wykazaniu następstwa po spadkodawcy, która została zobowiązana przez sąd do przedłożenia postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym współmałżonku pozwanego, ma obiektywną potrzebę wszczęcia postępowania prowadzącego do wydania takiego postanowienia. Wiadomo, że zawieszenie postępowania sądowego może doprowadzić do wstrzymania na czas bliżej nieokreślony orzeczenia co do istoty sprawy, a tym samym do szkodliwego społecznie wstrzymania wymiaru sprawiedliwości. Strona dochodząca wydania nieruchomości, którą sąd zobowiązał do przedłożenia – pod rygorem zawieszenia postępowania – postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku ma zatem obiektywną potrzebę wszczęcia postępowania w celu uzyskania takiego postanowienia. Oznacza to, że ma interes we wszczęciu postępowania o stwierdzenie nabycia spadku. Nie można – wbrew odmiennym zapatrywaniom skarżącego – przyjmować, że o uzyskaniu statusu osoby zainteresowanej przesądzić mogą dopiero wyniki dokonanej przez sąd spadku oceny zasadności roszczenia o wydanie nieruchomości. Ocena taka wykraczałaby poza zakres kognicji sądu spadku i nie miałyby znaczenia w sprawie o wydanie nieruchomości. Mogłoby zatem dojść do rozbieżnych ocen zarówno w kwestii zasadności zawieszenia postępowania w sprawie o wydanie nieruchomości, jak i w kwestii samej zasadności dochodzonego w tej sprawie roszczenia. W konsekwencji, strona dochodząca tego roszczenia nie mogłaby uzyskaćżądanego od niej przez sąd

postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, co z kolei prowadziłoby do wstrzymania na czas bliżej nieokreślony orzeczenia, co do istoty sporu o wydanie nieruchomości. Taki stan rzeczy godziłby w zagwarantowane w art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.), prawo do rozpatrzenia sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd w rozsądnym terminie. Poniesiony przez skarżącego zarzut naruszenia art. 1025 § 1 k.c. trzeba zatem uznać za pozbawiony racji.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną.